

สภาพปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียน
กัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดจันทบุรี
Problems in Participatory Agricultural Based Instruction for Cambodian
Students in Border Areas of Chanthaburi Province

จิรนนท์ พูลสวัสดิ์¹, พิญา สมบูรณ์², ธิดารัตน์ พานพวง³ และณัฐนุช จุยกำวงศ์⁴

Chiranan Phunsawat, Lita Somboon, Thidarat Panpuang and
Nuttinuch Chuicomwong

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในวิถีเกษตรของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือโรงเรียนบ้านแหลม โรงเรียนบ้านแปลง โรงเรียนบ้านโพธิ์ และโรงเรียนบ้านจางวาง จังหวัดจันทบุรี หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียน คือ 1) มีจิตอาสา คือ ครู นักเรียน ประชาชนชาวบ้าน และผู้ปกครองนักเรียน 2) มีพื้นที่การเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่เปิดทำการสอนระดับปฐมวัยจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยสภาพในเชิงโครงสร้างของสังคม พบว่า แรงงานจากประชาชนที่มาจากกัมพูชาเข้ามาฝั่งประเทศไทย อาศัยอยู่อย่างแออัด ซึ่งเป็นเขตชายแดนและมีการปลูกสำเภาเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่มาเพื่อเก็บผลไม้ และหารายได้ให้กับครอบครัว บางครอบครัวจำเป็นต้องส่งลูกไปเรียนตามโรงเรียนชายแดน เพื่อให้ลูกได้ความรู้ และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้กลับไปใช้ในประเทศกัมพูชาหรือในการดำเนินชีวิต สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป ครูเน้นการถ่ายทอดเป็นหลัก ขาดการเรียบเรียงความรู้ในเชิงวิชาการ ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่นักเรียนใช้การอบรมเป็นหลัก ถึงแม้จะได้ความรู้แต่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติในชั้นเรียนและสถานการณ์จริงได้ และอบรมไปแล้วไม่ตรงกับสภาพบริบทของครูและโรงเรียน นักเรียนจึงไม่เกิดการพัฒนาที่ดี ความต้องการในการพัฒนาครูยังพบว่า โรงเรียนมีความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ การสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะคิดและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

คำสำคัญ กระบวนการเรียนการสอน, วิถีเกษตร, นักเรียนกัมพูชา

¹ อาจารย์, ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

41 หมู่ 5 ถนนสุขุมวิท ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี รหัสไปรษณีย์ 22000 E-mail : Jeerora@gmail.com

² ดร., ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

³ อาจารย์, ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

⁴ อาจารย์, ภาควิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Abstract

The purposes of this research were to study the problems in Participatory Agricultural Based Instruction for Cambodian students who have studied in the schools around the border areas of Chanthaburi Province. The sample groups were selected from Ban Laem School, Ban Plang School, Ban Pho School, and Ban Jang Wang School in Chanthaburi Province. The criteria used to select the particular schools were consisted of 1) teachers, students, or local intellectuals volunteering for the research project and parents 2) school had an agricultural farms. The research instruments were interview forms and focus group discussions.

The research findings were as follows: Most schools focus on early childhood programs through the 6th grade. The social structure includes workers who are from Cambodia and have moved to Thailand's border areas in Pong Nam Ron District where is full of longan gardens. Most of the Cambodian workers earn their living by being longan pickers. As a result, the Cambodian workers need to send their children to schools in the border areas for their kids can gain knowledge and apply all the learning back in Cambodia or in their way of life. The instruction has based on knowledge transfer to students. Also, teachers lack of synthesis in academic knowledge. The teachers mostly participated in many different training courses; nevertheless, they have no idea how to apply the knowledge to their classes and authentic learning situations. Moreover, the past training courses were different from school and teacher contexts. With these situations, the students do not show any learning improvement. The teacher development, learning management based on Self-Sufficiency Economy Theory, instructional material and learning innovation development, constructionism based instruction, and practically participatory moral and ethics promotion are required in these schools.

Keywords Based Instruction, Agricultural, Cambodian Students

บทนำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยให้จัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ยืดหยุ่น หลากหลาย เข้าถึงได้ง่าย ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น เสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาในระดับท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับภูมิสังคมและการพัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นจากผู้รู้ ปรมาจารย์ชาวบ้านรวมถึงการขยายผลสู่สถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560 : 23)

จังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดที่อยู่ภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นเมืองเกษตรกรรมจากการลงพื้นที่พบว่า สภาพปัญหาส่วนใหญ่ ครูและนักเรียน ชาวบ้าน ที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ได้ให้ข้อมูลพื้นที่ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันมานานในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันในวิถีชีวิตประจำวัน ปัจจุบันกิจกรรมความร่วมมือกันมากขึ้นในด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นส่วนใหญ่เกี่ยวกับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของกลุ่มแรงงานต่างด้าว ที่มาใช้แรงงานในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ การเก็บผลไม้ ลำไย ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา พนักงานตามร้านอาหาร ช่างเชื่อมเหล็ก แรงงานก่อสร้าง เป็นต้น เนื่องจากประเทศไทยได้รับค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้ามามีจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนการค้า 5 จุด คือ บ้านแหลม บ้านผักกาด บ้านขั้วตารี บ้านสวนส้ม และบ้านบึงขังล่าง ในการเดินทางเข้ามาอยู่ในจังหวัดจันทบุรี บางคนเข้ามาอาศัยกับนายจ้าง อยู่กันเป็นครอบครัว ซึ่งพบว่าในแต่ละครอบครัวที่เดินทางเข้ามาใช้แรงงานในไทย ส่วนใหญ่มาเป็นครอบครัว มีลูกที่อยู่ในวัยเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งพ่อแม่ส่วนใหญ่ได้นำลูกไปเรียนตามสถานศึกษาที่อยู่ใกล้กับที่ทำงานของตน และใกล้กับที่พักอาศัยและเด็กส่วนใหญ่ที่เข้ามาจะได้รับการศึกษา ซึ่งทางโรงเรียนในเขตพื้นที่ชายแดนได้ให้โอกาสและรับมาเป็นนักเรียน และได้เรียนรู้ไปกับนักเรียนไทย ซึ่งเด็กส่วนใหญ่ได้รับสิทธิในการศึกษาเทียบเท่ากับนักเรียนไทย ทำให้จำนวนนักเรียนกัมพูชาเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี โรงเรียนที่มีนักเรียนกัมพูชาเข้ามาเรียนจำนวนเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ โรงเรียนบ้านแหลม โรงเรียนบ้านแปลง โรงเรียนบ้านโพธิ์ โรงเรียนบ้านจางวาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรีเขต 2 ที่อยู่ติดกับด่านถาวรบ้านแหลมและมีจำนวนนักเรียนกัมพูชามากที่สุดและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ตั้งคำถาม ในกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้นำมาใช้กับกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น เกี่ยวกับการเกษตรของชุมชนอำเภอโป่งน้ำร้อนที่มีความสำเร็จในการเพาะปลูกหรือเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จด้านการเกษตร โดยให้ผู้ประสบความสำเร็จนั้นมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และนำเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังให้กับผู้เรียนและสามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อนำไปปฏิบัติได้จริงในวิถีชีวิตประจำวันของผู้เรียนและสามารถนำความรู้ที่ได้กลับไปพัฒนาประเทศชาติสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาจังหวัดจันทบุรีด้านการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และประโยชน์ที่ได้คาดว่าจะได้รับคือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชายแดน ไทย-กัมพูชา ด้านความมั่นคง ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมประเพณี และความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศอย่างยั่งยืน

จากข้อมูลข้างต้น เด็กเหล่านี้มี 2 สัญชาติ เด็กไม่มีสัญชาติ เด็กต่างด้าว เด็กกัมพูชาไม่ได้มาเพื่อเรียนหนังสืออย่างเดียว แต่มาเพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่น การรู้ภาษาไทยเพื่อเป็นมัคคุเทศก์ มาเรียนเพื่อประโยชน์ในการติดต่อค้าขายกับคนไทย มาเพื่อขอรับสิทธิ มาใช้แรงงานในอนาคต ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนในพื้นที่ชายแดน 1) ปัญหาเกี่ยวกับครู การขาดแคลนครู โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูไม่ครบชั้น ครูย้ายบ่อยเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่น สวัสดิการ สิทธิผลประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ ขวัญกำลังใจและสิ่งจูงใจของครูชายแดน 2) ปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน สภาพครอบครัวนักเรียนในพื้นที่ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้ผู้ปกครองต้องอพยพย้ายถิ่นบ่อยเพื่อไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นอื่น เด็กส่วนใหญ่ถูกทอดทิ้งอยู่กับคนอื่น ครอบครัวขาดความอบอุ่น การเลี้ยงดูไม่ถูกต้อง ขาดระเบียบวินัย 3) ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและชุมชน บ่อนการพนันและปัญหายาเสพติดในพื้นที่กระทบต่อวิถีชีวิตของเด็กและผู้ปกครอง ส่งผลต่อการจัดการศึกษาเป็นอันมากโดยเฉพาะการเฝ้าระวังเด็ก 4) ปัญหาการบริหารจัดการ ความห่างไกลของการคมนาคมระหว่างโรงเรียนและภูมิภาค

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและหาประเด็นปัญหาการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดนของอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ “การลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ให้กับผู้เรียนเอื้อประโยชน์ให้กับนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนครูผู้สอน มีแนวคิดและวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น สามารถนำวิธีการเกษตร ที่ได้รับองค์ความรู้มาจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จทางด้านการเกษตรที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยครั้งนี้ มาปรับใช้ในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียน และผู้สอน ได้องค์ความรู้ใหม่ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในวิถีเกษตรของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชาเป็นการศึกษา วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตร เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนิยามและองค์ประกอบของกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาและวิเคราะห์ แนวคิดเอกสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตและฐานข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น

2. นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลเข้าด้วยกัน โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) เพื่อให้ได้ร่างองค์ประกอบและเพื่อนำมาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3. กำหนดองค์ประกอบของกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน

4. กำหนดแนวทางการสร้างรูปแบบของกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดนจากการศึกษาและการวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับสภาพกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตร เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียน คือ 1) ต้องเป็นโรงเรียนที่อยู่กับพื้นที่ชายแดน ได้แก่ โรงเรียนบ้านแหลม โรงเรียนบ้านแปลง โรงเรียนบ้านโพธิ์ และโรงเรียนบ้านจางวาง อำเภอโป่งน้ำร้อน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา จันทบุรี เขต 2 และ 2) ต้องมีนักเรียนกัมพูชาเข้ามาศึกษาในโรงเรียน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มครู ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนใน วิถีเกษตร 2) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วม มุ่งให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการ เรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชา ที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดจันทบุรี ในปัจจุบันเป็นอย่างไร

ประเด็นที่ 2 ประเด็นเกี่ยวกับทัศนะของท่านเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม โดยยึด วิถีเกษตรมีความสำคัญหรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ 3 ประเด็นถามเกี่ยวกับความสำคัญของกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมโดยยึดวิถี เกษตร แล้วจะมีวิธีการ/ขั้นตอน และขั้นตอนอย่างไรในการนำเข้าสู่บทเรียน

ประเด็นที่ 4 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์และความคิดเห็นของท่าน กระบวนการเรียนการสอน แบบมีส่วนร่วมโดยยึดวิถีเกษตรของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน ท่านเห็นว่าความสำเร็จควรเป็น อย่างไร

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสภาพกระบวนการเรียน การสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตร องค์ประกอบของกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตร และองค์ประกอบแห่งความสำเร็จของกระบวนการเรียน การสอนในวิถีเกษตร และประชุมสนทนากลุ่มร่วมกันระหว่างครู ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน

2. นำสารสนเทศที่ได้มาประมวลเข้าด้วยกัน โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้กรอบ แนวคิดของรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ ชายแดน และใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3. ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับ กระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตร

4. นำสารสนเทศที่ได้จากการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิไปใช้ในการปรับปรุง แบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการไปสัมภาษณ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนในวิถีกษัตริย์แบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกำพูนที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ก่อนดำเนินการพัฒนารูปแบบของโรงเรียนบ้านแหลม โรงเรียนบ้านแปลง โรงเรียนบ้านโพธิ์ และโรงเรียนบ้านจางวาง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เมื่อวันที่ 6-7 กรกฎาคม 2559 สรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพของกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกำพูนที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดจันทบุรีในปัจจุบันเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์รายละเอียดได้ดังนี้

โรงเรียนบ้านแหลม เลขที่ 126 หมู่ 4 ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ในพื้นที่ดิน 8 ไร่ มีจำนวน 14 คน จำนวนนักเรียน 227 คน และมีนักเรียนกำพูนจำนวน 20 คน ส่วนใหญ่พ่อแม่ทำมาค้าขาย เด็กสามารถใช้ภาษาได้ดี มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนรู้ ครอบครัวส่วนมากมีฐานะต้องการให้ลูกมีการศึกษา โรงเรียนมีส่วนลำไย มะนาว ร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิศุภนิมิต และเข้าร่วมโครงการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้

โรงเรียนบ้านแปลง เลขที่ 111 ตำบลหนองตากง อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 มีจำนวน 14 คน จำนวนนักเรียน 227 คน และมีนักเรียนกำพูนจำนวน 20 คน สภาพทั่วไปของโรงเรียนมุ่งเน้นการเกษตร เศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงปลาตุ๊ก มีผักปลอดสารเคมีซึ่ง ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิศุภนิมิตในการปลูกเห็ด ทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง สอนเกี่ยวกับอาชีพ เด็กอนุบาลเรียนรู้การปลูกข้าว จากแปลงปลูกข้าวของผู้ปกครองใกล้ๆ โรงเรียนเด็กๆ ทำรายรับ รายจ่าย ตลอดจนตอนการทำอาชีพนั้น ๆ จนจบโครงการ (เลี้ยงปลาตุ๊ก) และเข้าร่วมโครงการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้

โรงเรียนบ้านโพธิ์ เลขที่ 117 ตำบลหนองตาคง อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีครู จำนวน 10 คน นักเรียน จำนวน 134 คน นักเรียนกัมพูชา จำนวน 10 คน ในโรงเรียน มุ่งเน้นส่งเสริมสนับสนุนด้านการเกษตร (มีการปลูกมะนาวและผักอื่นๆ) มีผู้ปกครองมาร่วมเป็นวิทยากรร่วมกับ ครู มีศิษย์เก่าเข้ามาช่วยในการสอนเกี่ยวกับอาชีพพร้อมกับครูด้วย ได้รับสนับสนุนจากมูลนิธิศุภนิมิต โดยการให้เชื้อเห็ด นางรมในการเพาะปลูก และทางโรงเรียนได้นำเห็ดมาแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นน้ำพริกเผเห็ด ซึ่งนักเรียนมีการทำบัญชี รายรับรายจ่ายจากทำโครงการ

โรงเรียนบ้านจางวาง เลขที่ 77 หมู่ 2 ตำบลหนองตาคง อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีครูจำนวน 14 คน นักเรียนจำนวน 147 คน นักเรียนกัมพูชา จำนวน 30 คน ซึ่งโรงเรียนมุ่งเน้นโครงการเศรษฐกิจพอเพียง เลี้ยงปลา ปลูกผัก มีผู้ปกครองมาให้ข้อมูลและช่วยเหลือในเรื่อง อาชีพ เป็นวิทยากรช่วยเหลือให้ข้อมูล โดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิศุภนิมิต โดยการให้เชื้อเห็ดนางรมในการเพาะปลูก และทางโรงเรียนได้นำเห็ดมาแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นน้ำพริกเผเห็ด ซึ่งนักเรียนมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายจากทำโครงการ

ประเด็นที่ 2 ประเด็นเกี่ยวกับทักษะของท่านเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม โดยยึดวิถี เกษตรมีความสำคัญหรือไม่อย่างไร

1. ความสำคัญด้านกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในวิถีเกษตร มีความสำคัญมาก และควร ทำให้อยู่และบูรณาการในกระบวนการเรียนการสอน หรือที่เรียกว่า KM = Knowledge Management ในการนำ องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนโดยให้ประชาชนชาวบ้านมีส่วนร่วมในพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในสภาพปัจจุบัน ซึ่ง จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมากที่สุดคือ การมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติจริง

2. ในกระบวนการเรียนการสอนทั้ง ครู นักเรียน ชุมชน ร่วมมือกัน มีการจัดการความรู้บ่งบอกถึงการมีพลังร่วมกันในการคิด การทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน จะพบว่า นักเรียนได้ประสบการณ์ตรงมากกว่า ซึ่งสังเกตได้จากนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่มีอายุ 12 ขวบ ซึ่งในวัยนี้จะแตกต่างจากเด็กไทยทั่วไปที่มีอายุเพียง 7 ปี

3. การนำวิถีเกษตรมาบูรณาการในกระบวนการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่ประสบความสำเร็จในด้านการเกษตร รวมทั้งโรงเรียน ครู นักเรียน และปราชญ์ชาวบ้านได้มีโอกาสพูดคุย ปรึกษาหารือ และหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนต่อไป

ประเด็นที่ 3 ประเด็นถามเกี่ยวกับความสำคัญของกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมโดยยึดวิถีเกษตร ท่านจะมีวิธีการและขั้นตอนอย่างไร ในการนำเข้าสู่บทเรียน

1. รูปแบบที่ควรจะเป็น ควรมีการเรียนรู้ซึ่งเริ่มตั้งแต่การได้ปรึกษาหารือระหว่างครู นักเรียน และชุมชน ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตร ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้จากสิ่งง่าย ๆ ไปหายาก

2. วิธีการและขั้นตอนที่ควรจะเป็น น่าจะเป็นรูปแบบที่ชัดเจน มีการบันทึก การจัดเก็บให้เป็นระบบ การนำความรู้จากการเกษตรไปใช้ได้จริง

ประเด็นที่ 4 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์และความคิดเห็นของท่านกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมโดยยึดวิถีเกษตรของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน ท่านเห็นว่าความสำเร็จควรเป็นอย่างไร

1. นักเรียนกัมพูชาส่วนใหญ่ที่เข้าศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากติดตามผู้ปกครองมาทำงานในประเทศไทย และตั้งใจมาเรียนในโรงเรียนเขตพื้นที่ชายแดน จะเห็นได้ว่า นักเรียนกัมพูชา มีความเข้าใจได้เร็ว มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการเรียนมาก สังเกตได้จากการใช้ภาษาไทย ซึ่งนักเรียนกัมพูชาเรียนรู้ได้เร็ว อ่านออกเขียนได้ ภายใน 2 เดือน

2. ความสำเร็จที่เป็นไปได้สูงในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมระหว่าง ปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชน ครู และนักเรียนกัมพูชา นักเรียนในประเทศไทย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งด้านภาษา และกระบวนการ ขั้นตอนในการทำการเกษตรโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งในกระบวนการควรใช้หลักการพึ่งพากัน มีการทำงานร่วมกัน วิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอน สรุปผลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สุดท้ายต้องประเมินกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในวิถีเกษตรร่วมกัน เพื่อให้ได้กระบวนการเรียนการสอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการสังเคราะห์สภาพปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชา ที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดจันทบุรี พบว่าแรงงานจากประชาชนที่มาจากกัมพูชาเข้ามาฝั่งประเทศไทย อำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งเป็นเขตชายแดนและมีการปลูกลำไยเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่มาเพื่อเก็บผลไม้ และหารายได้ให้กับครอบครัว บางครอบครัวจำเป็นต้องส่งลูกไปเรียนตามโรงเรียนชายแดน เพื่อให้ลูกได้ความรู้ และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้กลับไปใช้ในประเทศกัมพูชาหรือในการดำเนินชีวิต สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป ครูเน้นการถ่ายทอดเป็นหลัก ขาดการเรียบเรียงความรู้ในเชิงวิชาการที่ผ่านมาส่วนใหญ่ครูใช้การอบรมเป็นหลัก ถึงแม้จะได้ความรู้แต่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติในชั้นเรียนและสถานการณ์จริงได้ และอบรมไปแล้วไม่ตรงกับสภาพบริบทของครู และโรงเรียน นักเรียน จึงไม่เกิดการพัฒนาที่ดี ความต้องการในการพัฒนาครูยังพบว่า โรงเรียนมีความต้องการเกี่ยวกับ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ การสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดจันทบุรี นักเรียนกัมพูชาส่วนใหญ่ที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่าแรงงานจากประชาชนที่มาจากกัมพูชาเข้ามาฝั่งประเทศไทย อำเภอโป่งน้ำร้อน ซึ่งเป็นเขตชายแดนและมีการปลูกผลไม้เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่มาเพื่อเก็บผลไม้ และหารายได้ให้กับครอบครัว สภาพปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากความลำบากการดำเนินชีวิตของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านดังที่ เกา สุขเขตต์ (2547 : 112) ที่ได้ทำการศึกษาโอกาสและอุปสรรคต่อการพัฒนาการเกษตรในจังหวัดโพธิ์แก้ว พระราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งบางครอบครัวจำเป็นต้องส่งลูกไปเรียนตามโรงเรียนชายแดน เพื่อให้ลูกได้ความรู้และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้กลับไปใช้ในประเทศกัมพูชาหรือในการดำเนินชีวิต สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป ครูเน้นการถ่ายทอดเป็นหลัก ขาดการเรียบเรียงความรู้ในเชิงวิชาการที่ผ่านมาส่วนใหญ่ครูใช้การอบรมเป็นหลัก ถึงแม้จะได้ความรู้แต่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติในชั้นเรียนและสถานการณ์จริงได้ และอบรมไปแล้วไม่ตรงกับสภาพบริบทของครูและโรงเรียน นักเรียนจึงไม่เกิดการพัฒนาที่ดี ความต้องการในการพัฒนาครูยังพบว่า โรงเรียนมีความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ การสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และอสิตรา ชูชาติ (2549 : 147-153) ได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ในท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยการผสมผสานและต่อยอดการเรียนรู้จากพื้นฐานความรู้ความสามารถเดิมของผู้เรียนที่ได้รับการสั่งสมจากบริบทท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้านหรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งล้วนมีอิทธิพลโดยตรงต่อระดับความรู้ความสามารถเดิมหรือศักยภาพเริ่มต้นที่แตกต่างกันของผู้เรียน แต่การเรียนรู้จะบรรลุจุดหมายของหลักสูตรได้ยากและผู้เรียนจะไม่สามารถพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้ของตนเองได้เต็มศักยภาพ ถึงแม้ว่าสาระในหลักสูตรจะสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นก็ตาม ถ้าหากรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้ไม่สามารถช่วยผสมผสานและต่อยอดการเรียนรู้สิ่งใหม่กับพื้นฐานความรู้ความสามารถเดิมของผู้เรียนได้ การเรียนรู้นั้นจะถูกแยกแยะห่างดำรากับชีวิตจริงอย่างสิ้นเชิง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลไปใช้

1. กระบวนการเรียนการสอนในวิถีเกษตรแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนกัมพูชาที่เข้ามาศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดนควรมุ่งเน้นในทักษะกระบวนการคิด วิธีการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนคิดเองและลงมือทำ
2. ปลูกฝังในด้านวัฒนธรรมที่ดีงามทั้งสองประเทศในกระบวนการเรียนการสอน ความเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน และการมีจิตอาสา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาข้อมูลการจัดการเรียนการสอนตามบริบทโรงเรียนทั้งสองประเทศโดยใช้วิถีเกษตรกรเข้ามาแก้ปัญหาในกระบวนการเรียนการสอน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ของครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน
2. ศึกษาความเป็นไปได้ในกระบวนการเรียนการสอนโดยมีการแลกเปลี่ยนทางด้านภาษาร่วมกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก เครือข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกประจำปีงบประมาณ 2559 และความช่วยเหลือจากชุมชนชาวบ้าน คณะครูและนักเรียนโรงเรียนที่อยู่ติดพื้นที่ชายแดน ได้แก่ โรงเรียนบ้านแหลม โรงเรียนบ้านแปลง โรงเรียนบ้านโพธิ์ และโรงเรียนบ้านจางวาง อำเภอโป่งน้ำร้อน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 2 ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

- กองแผนและงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี. แผนยุทธศาสตร์การศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี (พ.ศ. 2559-2563). จันทบุรี: กองแผนและงบประมาณ สำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี, 2558.
- เกา สุขแดด. การศึกษาโอกาสและอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเกษตรในจังหวัดไฟแวงพระราชอาณาจักรกัมพูชา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2547.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2560.
- อลิศรา ชูชาติ. “เสริมสร้างประสิทธิภาพการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่าน ICT” นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.